

**У К А З
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

Про Концепцію державної мовної політики

Ураховуючи необхідність вироблення послідовного і виваженого підходу до вирішення мовних питань, з метою забезпечення додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, задоволення мовних потреб громадян України, керуючись статтею 10 та відповідно до частини другої статті 102 Конституції України ([254к/96-ВР](#)), на підтримку ініціативи Національної ради з питань культури і духовності **п о с т а н о в л я ю**:

1. Схвалити Концепцію державної мовної політики (додається).

2. Кабінету Міністрів України розробити та затвердити у тримісячний строк план заходів, спрямованих на забезпечення реалізації Концепції державної мовної політики, схваленої цим Указом, передбачивши, зокрема, заходи щодо:

розроблення та затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови та мов національних меншин на 2011-2015 роки, забезпечення її виконання;

удосконалення законодавства про мови;

розвитку мережі та поліпшення навчально-методичного забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, вищих навчальних закладів для виховання і навчання українською мовою;

розширення застосування української мови в засобах масової інформації, сфері культури, освіти і науки.

3. Центральним та місцевим органам виконавчої влади забезпечити реалізацію положень Концепції державної мовної політики, передбачати кошти на фінансування відповідних заходів.

Президент України

В.ЮЩЕНКО

м. Київ, 15 лютого 2010 року
N 161/2010

СХВАЛЕНО
Указом Президента України
від 15 лютого 2010 року N 161/2010

КОНЦЕПЦІЯ
державної мовної політики

Мовна політика посідає чільне місце в системі державних пріоритетів, оскільки її стратегічним завданням є забезпечення неухильного додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та задоволення мовних потреб громадян України.

Концепція державної мовної політики (далі - Концепція) розроблена відповідно до Конституції ([254к/96-ВР](#)) та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини в мовній сфері.

**Сучасний стан мовної ситуації в Україні
та визначення проблем, на розв'язання
яких спрямована Концепція**

Українська мова як засіб спілкування та інтелектуального виявлення особистості відображає самобутність багатомільйонного українського народу і є основою його духовності та історичної пам'яті. Згідно з частиною першою статті 10 Конституції України ([254к/96-ВР](#)) українська мова є державною мовою в Україні. Як визначено в Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року N 10-рп ([v010p710-99](#)) у справі про застосування української мови, положення про українську мову як державну міститься у розділі I "Загальні засади" Конституції України ([254к/96-ВР](#)), який закріплює основи конституційного ладу в Україні. Поняття державної (офіційної) мови є складовою більш широкого за змістом та обсягом поняття "конституційний лад". Іншою його складовою є, зокрема, поняття державних символів. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові (частина третя статті 5 Конституції України) ([254к/96-ВР](#)). Повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації, єдності України.

Незважаючи на задекларованість державного статусу української мови, аналіз мовної ситуації в державі свідчить про наявність політичних спекуляцій щодо її використання, що суперечить інтересам національної безпеки України, ставить під загрозу її суверенітет. Для усунення такої загрози необхідно розширити сферу застосування української мови, стимулювати формування і захист національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору. Держава повинна забезпечити безумовне виконання конституційної норми про всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Відповідно до Конституції України ([254к/96-ВР](#)) в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. За законодавством в офіційному спілкуванні поряд із державною мовою можуть застосовуватися мови національних меншин у тих місцевостях, де

кількість носіїв таких мов становить більшість населення. Статус української мови як державної не позбавляє громадян України права вільно використовувати будь-яку мову для приватного спілкування та задоволення інших потреб. Водночас забезпечення розвитку мов національних меншин не повинно перешкоджати розвитку державної мови, її функціонуванню в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Держава опікується також задоволенням мовних потреб українців, які проживають за межами держави, шляхом надання відповідної допомоги центрам української культури, громадським організаціям та культурно-освітнім закладам за кордоном.

Аналіз причин виникнення мовної проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання

Незалежна Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію, що склалася внаслідок асиміляції українців. У минулому під гаслами боротьби з "малоросійським сепаратизмом" та "українським буржуазним націоналізмом" знищувалася мовно-культурна ідентичність українців. Їх природне бажання зберегти українську мову розглядалося як прояв прагнення до державної незалежності.

Мовна ситуація, що склалася в Україні, значною мірою є наслідком широкого застосування прямого і прихованого примусу, спрямованого на запровадження обмежень щодо використання української мови з метою її поступового витіснення з усіх сфер суспільного життя. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, українці становлять 77,8 відсотка населення України, тоді як українську мову визнає рідною лише 67,5 відсотка. У багатьох регіонах України в міській комунікації, масовій культурі, інформаційному просторі домінує російська мова.

Нормалізації мовної ситуації в державі заважають не лише відсутність ефективної державної мовної політики, але й політизація мовного питання, політичні спекуляції з боку певних внутрішньо- і зовнішньополітичних сил, які свідомо прагнуть викликати штучне протистояння в суспільстві. Надання статусу державної мови іншим мовам неминуче спричинить не лише швидке витіснення української мови з офіційного спілкування, а й дальше звуження сфери її використання.

В умовах ринкової економіки, реалій відкритого суспільства, помітного скорочення чисельності населення в сільській місцевості та іноземної мовно-культурної експансії відбувається посилення процесів деукраїнізації мовно-культурного і мовно-інформаційного простору, що призводить до масового порушення мовних прав українців.

Негативні тенденції виявляються на ринку друкованих засобів масової інформації. Національний мовно-культурний і мовно-інформаційний простір заповнила іноземна продукція, а в деяких регіонах застосування української мови в телерадіоєфірі залишається мінімальним. Незадовільною є й ситуація на книжковому ринку та у видавничій справі. Вироблена в Україні книжкова продукція виявляється не завжди конкурентоспроможною і не може задовольнити масовий попит.

Мета Концепції та основні завдання щодо розв'язання мовних проблем

Метою Концепції є визначення стратегічних пріоритетів і орієнтирів у подоланні деформацій національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, забезпеченні мовних прав громадян та єдності України.

Пріоритетом державної мовної політики має бути утвердження і розвиток української мови - визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі та є базовим системоутворюючим складником української державності й Українського народу - громадян України всіх національностей.

Держава повинна забезпечити безумовне виконання конституційної норми щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Громадяни України, незалежно від етнічного походження, переконань та займаної посади, повинні володіти українською мовою як мовою свого громадянства. Володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування, є неодмінною умовою набуття громадянства України.

Володіння українською мовою посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування є однією з обов'язкових умов для зайняття відповідних посад. Положення Конституції України ([254к/96-ВР](#)) зобов'язують посадових і службових осіб застосовувати державну - українську мову як мову офіційного спілкування під час виконання ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві тощо органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України.

Принципове значення для майбутнього української мови має національна мовна свідомість і національна гідність. У цьому чільна роль належить, насамперед, вищому керівництву держави, яке своїм особистим прикладом і зусиллями має утверджувати престиж української мови.

Державна мовна політика має бути спрямована на утвердження поваги до української мови та мов національних меншин, будь-які прояви зневаги є неприпустимими. Публічне приниження чи зневажання, навмисне спотворення української або інших мов в офіційних документах і текстах, створення перешкод і обмежень у користуванні ними, проповідь ворожнечі на мовному ґрунті тягнуть за собою відповідальність, установлену законом.

Основні завдання Концепції мають сприяти:

забезпеченню безумовного додержання норм статті 10 Конституції України ([254к/96-ВР](#)) та законодавства про мови;

утвердженню української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, а також під час здійснення посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування представницьких функцій у міжнародному спілкуванні;

посиленню функції державної мови як об'єднавчого і консолідаційного чинників в українському суспільстві, засобу зміцнення державної єдності України;

підвищенню загальної мовної культури населення, розвитку мов національних меншин, задоволенню мовних потреб українців, які проживають за межами України;

захисту мовно-культурного та мовно-інформаційного простору України;

забезпеченню гідного місця української мови у всесвітньому мовно-інформаційному просторі;

створенню умов для вивчення громадянами України мов міжнародного спілкування.

Пріоритетами у реалізації державної мовної політики мають бути:

приведення практики застосування законодавства про мови у відповідність із Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) та Рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року N 10-рп ([v010p710-99](#)) (справа про застосування української мови);

приведення Закону України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" ([802-15](#)) у відповідність з об'єктом та цілями Хартії в її автентичній редакції;

створення належної законодавчої бази щодо державної підтримки книговидавництва, засобів масової інформації, пісенної продукції українською мовою та мовами національних меншин;

забезпечення права громадян на одержання інформації українською мовою, в тому числі через друковані засоби масової інформації (пресу), рекламу, а також на перегляд іноземних фільмів, дубльованих або озвучених чи субтитрованих українською мовою;

розвиток українського сегмента Інтернету та комп'ютерного забезпечення українською мовою;

забезпечення відповідно до законодавства утворення та передачі українською мовою географічних назв;

поліпшення якості українського мовлення на вітчизняних теле- і радіоканалах;

розроблення та затвердження державних цільових програм з питань розвитку української мови;

створення системи дієвого контролю за додержанням законодавства про мови та механізму його здійснення;

удосконалення інституціонального забезпечення реалізації державної мовної політики, підвищення престижу української мови, виховання української мовної свідомості та національної гідності;

завершення роботи над єдиним загальнонаціональним правописом та забезпечення науково обґрунтованого нормування і вдосконалення української мови;

розвиток національної словникової бази та забезпечення вільного доступу до неї;

дослідження і популяризація давніх писемних пам'яток, збереження та вивчення діалектів української мови для її розвитку і збагачення;

вироблення дієвих механізмів захисту української мови та мов національних менших України від будь-яких проявів публічного приниження чи зневажання;

моніторинг мовної ситуації в Україні, висвітлення актуальних проблем державної мовної політики в засобах масової інформації.

Шляхи і способи розв'язання мовних проблем

Для реалізації державної мовної політики необхідно підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України проекти відповідних законів, визначити центральний орган виконавчої влади з питань державної мовної політики, розробити та забезпечити виконання державних цільових програм, уживати заходів для підтримки громадських ініціатив, налагодження конструктивного діалогу між органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями щодо розв'язання мовних проблем.

Ефективна реалізація державної мовної політики потребує чіткої координації дій міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, громадських організацій і творчих спілок, підприємств, установ та організацій.

Фінансове забезпечення реалізації Концепції

Фінансування заходів з реалізації Концепції здійснюватиметься за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел.

Очікувані результати реалізації Концепції

Реалізація Концепції сприятиме створенню належного національного культурного та мовно-інформаційного простору, забезпеченню правових, економічних та організаційних умов для гарантування мовних прав громадян України та єдності держави.

Планомірне виконання завдань мовної політики відповідно до цієї Концепції має створити умови для утвердження державності української мови, підвищення її престижу, набуття нею рис перспективності і авторитетності, а також забезпечити вільний і безконфліктний розвиток мовної самобутності національних меншин України.

Глава Секретаріату
Президента України

В.УЛЬЯНЧЕНКО

Про Концепцію державної мовної політики
Указ Президента України; Концепція від 15.02.2010 №
161/2010
Прийняття від **15.02.2010**
Постійна адреса:
<https://zakon.rada.gov.ua/go/161/2010>

Законодавство України
станом на 29.10.2024

чинний

161/2010

Публікації документа

- Урядовий кур'єр від 25.02.2010 — № 36
- Офіційний вісник України від 05.03.2010 — 2010 р., № 13, стор. 16, стаття 601